

Anita Mastalerz-Glibowska

PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA GEOPROFILOWANIA

W szerokim ujęciu geoprofilowanie (w literaturze przedmiotu określane najczęściej jako *geographic profiling* albo *geographical profiling*) jest dziedziną obejmującą techniki profilowania kryminalistycznego, stosowane w szczególności w celu zawężenia obszaru poszukiwań sprawcy, które polegają na analizie zachowania się sprawcy w przestrzeni, dokonywanej w odniesieniu do przestrzennej lokalizacji miejsc popełnianych przez niego czynów.¹

Metody te zakładają, że na podstawie analizy relacji przestrzennych pomiędzy miejscami popełnienia czynu (położenie topograficzne, odległości) możliwe jest dokonanie wskazania obszaru obejmującego miejsce, z którym sprawca jest silnie lub stale związany i z którego podejmuje działania.² Miejscem takim, określanym często jako „baza”, najczęściej jest dom lub mieszkanie sprawcy,³ miejsce pracy⁴ albo inne miejsce znane sprawcy, np. miejsce rekreacji.⁵

Założenia

Podstawowym założeniem geoprofilowania jest to, że zachowanie przestępcy (sprawcy czynu) nie ma charakteru przypadkowego. Czyny są zazwyczaj popełniane pod wpływem dających się ustalić motywów. Zatem także i wybór miejsca popełnienia przestępstwa nie ma charakteru całkowicie losowego, ponieważ istnieje silny związek pomiędzy środowiskiem geograficznym z zachowaniem człowieka.⁶ Wybór miejsca popełnienia czynu najczęściej nie jest dziełem

¹ D.K. Rossmo, *Geographic profiling*, [w:] J. Jackson, D. Bekerian (red.), *Offender profiling: Theory, Research and practice*, Chichester 1997, s. 161.

² B.E. Turvey, *Criminal profiling*, Oxford 2008, s. 96.

³ D.K. Rossmo, *Geographic profiling*, Boca Raton 2000, s. 150.

⁴ J.H. Ratcliffe, *Crime Mapping and the Training Needs of Law Enforcement*, *European Journal on Criminal Policy and Research*, Nr 10, 2004, s. 427-445.

⁵ D. Canter, T. Coffery, M. Huntley, C. Missen, „*Predicting serial killers' home base using a decision support system*”, *Journal of Quantitative Criminology*, Nr 16, 2000, s. 458.

⁶ B.E. Turvey, *Criminal profiling*, Oxford 2008, s. 96.

przypadku, ponieważ większość sprawców wybiera miejsce, które może kontrolować. Możliwość zaś sprawowania kontroli zapewnia znajomość miejsca (np. sprawca bywał wcześniej w tym miejscu). Możliwość ta dodatkowo wiąże się z poczuciem bezpieczeństwa psychologicznego.⁷ Podstawowe założenia geoprofilowania wywodzą się z psychologii środowiskowej i są uzupełniane o elementy jakościowe i ilościowe, w szczególności o rozbudowane elementy analizy statystycznej.⁸

Założeniem fundamentalnym jest to, że każda osoba mając do wyboru dwa alternatywne sposoby działania, wybierze ten, który wymaga najmniejszego wysiłku (*least effort principle*). Dlatego również w przypadku przestępstw powinna przeważać tendencja do wyboru przez sprawcę najbliższego (najmniej odległego) miejsca do popełnienia przestępstwa. Jednak należy zastrzec, że pojęcia najbliższego miejsca nie można interpretować w sposób uproszczony, jako najmniej odległego w linii prostej, ze względu na szereg uwarunkowań, w szczególności takich, jak: ukształtowanie terenu, rozkład terenów zurbanizowanych, układ ulic, charakter poszczególnych dzielnic etc.⁹

Następnym założeniem jest to, że ze wzrostem odległości od miejsca, z którym sprawca jest związany (bazy), będzie malała częstotliwość popełniania czynów. Jest to następstwem przyjęcia poprzedniego założenia o skłonności do ponoszenia najmniejszego możliwego wysiłku koniecznego do popełnienia czynu (*least effort principle*); dlatego zakłada się, że przestępca wyraźnie preferuje mniej odległe miejsca do popełnienia przestępstwa w stosunku do bardziej oddalonych,¹⁰ z zastrzeżeniem jednak, że przestępca nie będzie dążył również do popełnienia przestępstwa zbyt blisko swojej bazy.

Zgodnie z tą koncepcją, sprawca z reguły nie będzie dążył do popełnienia przestępstwa blisko domu (lub innego miejsca, z którym jest trwale związany).¹¹ Wynika stąd istnienie tzw. strefy buforowej, w której prawdopodobieństwo popełnienia czynu jest znikome. Bezpośrednio poza granicami strefy buforowej prawdopodobieństwo popełnienia czynu zaczyna gwałtownie wzrastać, a następnie – po osiągnięciu wartości maksymalnej – wraz z dalszym wzrostem odległości (dystansu) – prawdopodobieństwo popełnienia czynu zaczyna maleć. Tempo zmniejszania się prawdopodobieństwa popełnienia przestępstwa wraz

⁷ J. Gołębiowski, *Profilowanie kryminalne*, Warszawa 2008, s. 28; B.E. Turvey, *Criminal profiling*, Oxford 2008, s. 96.

⁸ J. Gołębiowski, *Profilowanie kryminalne*, Warszawa 2008, s. 27.

⁹ D.K. Rossmo, *Geographic profiling*, Boca Raton, 2000, s. 87-88.

¹⁰ G. Rengert, A.R. Piquero, P. R. Jones, *Distance decay re-examined*, *Criminology*, Nr 37, 1999, s. 427-445; P.J. van Koppen, J.W. Keijser, *Desisting Distance Decay: On the Aggregation of Individual Crime Trips*, *Criminology*, 35(3) 1997, s. 505-515.

¹¹ P.J. Brantingham, P.L. Brantingham, *Notes on the geometry of crime* [w:] *Environmental Criminology*, Waveland Press 1981, s. 27 i nast.

z dalszym wzrostem odległości od miejsca, z którego operuje przestępca, opisywane jest jako model lub funkcja malejąca (*distance decay model; distance decay function*).¹²

Wskazuje się, że przebieg tej funkcji jest charakterystyczny dla danego typu przestępstwa, np. funkcja krocząca, która szybko opada sugeruje, że baza (np. dom) ma duże znaczenie dla sprawcy i jednocześnie nie jest on skłonny do dalekiego przemieszczania się związanego z popełnianymi przestępstwami.¹³ Zachodzi również odwrotna zależność, łagodne opadanie tej funkcji wskazuje, że baza ma mniejsze znaczenie dla aktywności sprawcy, który chętnie przemieszcza się.¹⁴

Przebieg tej funkcji uzależniony jest od wielu czynników (w szczególności rodzaju przestępstwa) i w przybliżeniu w poszczególnych modelach przyjmuje się, że jest oddawany za pomocą funkcji wykładniczych lub logarytmicznej.¹⁵

W literaturze podkreśla się, że istnienie strefy buforowej może w szczególności uzasadniać potencjalne obawy sprawcy związane z tym, że po pierwsze, w przypadku popełnienia czynu w pobliżu miejsca, z którym jest związany, mógłby on zostać przypadkowo zidentyfikowany przez potencjalnych świadków zdarzenia, po drugie, w związku z ryzykiem, że jego tożsamość mogłaby zostać ustalona (albo wręcz mógłby zostać zidentyfikowany lub zauważony) w trakcie czynności dochodzeniowo-śledczych podjętych bezpośrednio po wykryciu przestępstwa. Dlatego uzasadnione jest przyjęcie istnienia strefy buforowej rozciągającej się bezpośrednio wokół miejsca, z którym przestępca jest związany, w której to strefie potencjalna atrakcyjność popełnienia przestępstwa jest niższa w związku z potencjalnym ryzykiem, które sprawca dostrzega i uwzględnia w swoich działaniach.¹⁶

¹² R.N. Kocsis, *Criminal profiling: international theory, research and practice*, Totowa New Jersey, s. 350-358; G.M. Godwin, *Criminal Psychology and Forensic Technology: A Collaborative Approach to Effective Profiling*, Boca Raton 2000, s. 252.

¹³ J.E. Eldridge, J.P. Jones, *Warped space: a geography of distance decay*, Professional Geographer, Nr 43, 1991, s. 500-511.

¹⁴ D. Canter, T. Coffery, M. Huntley, C. Missen, „Predicting serial killers” home base using a decision support system, *Journal of Quantitative Criminology*, Nr 16, 2000, s. 457-478.

¹⁵ D. Canter, T. Coffery, M. Huntley, C. Missen, „Predicting serial killers” home base using a decision support system, *Journal of Quantitative Criminology*, Nr 16, 2000, s. 457-478; P.D. Phillips, *Characteristics and typology of the journey to the crime* [w:] D.E. Georges-Abeyie i K.D. Harries [red.], *The spatial Dynamics of crime*, New York 1980, s. 157-160; G. Rengert, A.R. Piquero, P. R. Jones, *Distance decay re-examined*, *Criminology*, 37, 1999, s. 427-445; M.W. Rhodes, C. Conly, *Crime and mobility: an empirical study* [w:] P.J. Brantingham, P.L. Brantingham (red.), *Environmental criminology*, Prospect Heights 1991, s. 167; S. Turner, *Delinquency and distance* [w:] T. Sellen & M. E. Wolfgang (red.), *Delinquency: selected studies*, New York 1969, s. 11.

¹⁶ D.K. Rossmo, *Geographic profiling*, Boca Raton, FL, 2000, s. 120 i nast.

Założenie powyższe znajduje statystyczne potwierdzenie,¹⁷ jednak konieczne jest uwzględnienie, podobnie jak w przypadku *least effort principle*, że niezależnie od stopnia planowania przez sprawcę wyboru miejsca czynu, nie ma on wpływu na okoliczności od niego niezależne, takie jak przypadkowy brak sposobności do popełnienia przestępstwa lub nieprzewidywalne zachowania innych osób.¹⁸

Wskazuje się, że odległość pomiędzy miejscem popełnienia czynu a miejscem, z którym związany jest sprawca, zależy od rodzaju przestępstwa, np. większe odległości są pokonywane przez sprawców dopuszczających się przestępstw przeciwko mieniu (włamania, kradzieże) niż przez sprawców przestępstw przeciwko osobom lub przestępstw z użyciem przemocy,¹⁹ w przypadku tych pierwszych ponadto sugeruje się istnienie zależności pomiędzy sposobem działania, rodzajem rabowanych przedmiotów i ich wartością.²⁰

Wykazano także, że w przypadku przestępstw zgwałcenia istnieje korelacja pomiędzy porą, w której dochodzi do popełnienia tego przestępstwa, a odległością od domu sprawcy – w przypadku zgwałceń dokonywanych w porze nocnej odległość ta jest mniejsza niż w przypadku pozostałych.²¹

Teoretycznie istotnym czynnikiem warunkującym oddalenie jest charakterystyka sprawcy: w zależności, czy cechuje go relatywna instrumentalność, czy charakteryzuje go ekspresyjność na miejscu popełnionej zbrodni.

W literaturze zaproponowano teoretyczne rozróżnienie pomiędzy instrumentalną a ekspresyjną agresją.²² Agresja instrumentalna polega na tym, że sprawca usiłuje za jej pomocą osiągnąć, jaki inny nadrzędny, często ukryty, cel w stosunku do samej agresji. Agresja jest tu środkiem do osiągnięcia tego celu, np. zdobycia środków finansowych. Natomiast ekspresywna agresja polega na tym, że jest motywowana chęcią wyrządzenia krzywdy lub zranienia upatrzonego obiektu (w szczególności ofiary). Jeśli satysfakcja sprawcy wiąże się z wyrządzeniem

¹⁷ P.J. van Koppen, J.W. Keijser, *Desisting Distance Decay: On the Aggregation of Individual Crime Trips*, *Criminology*, Nr 35(3) 1997, s. 505.

¹⁸ G. Rengert, A.R. Piquero, P. R. Jones, *Distance decay re-examined*, *Criminology*, Nr 37, 1999, s. 428-429.

¹⁹ J.L. LeBeau, The journey to rape: geographic distance and the rapist's method of approaching the victim. *Journal of Police Science and Administration*, Nr 15, 1987, s. 129-136; D.K. Rossmo, *Target patterns of serial murderers: a methodological model*, *American Journal of Criminal Justice*, Nr 17, 1993, 1-21; D. Canter, L. Hammond, *A Comparison of the Efficacy of Different Decay Functions in Geographical Profiling for a Sample of US Serial Killers*, *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, Nr 3, 2006, s. 102.

²⁰ D.L. Capone, W.W. Nichols, *Crime and distance: An analysis of offender behavior in space*. *Proceedings, Association of American Geographers*, Nr 7, 1975, s. 45-49.

²¹ Por. J. Warren., R. Reboussin, R. Hazelwood, *The geographic and temporal sequencing of serial rape. Final report submitted to U.S. Department of Justice*, Washington D.C, 1995.

²² S. Feshbach, *The function of aggression and the regulation of aggressive drive*. *Psychological Review*, Nr 71, 1965, 257-272.

krzywdy, zła, wtedy ma charakter ekspresyjny, najczęściej stanowi emocjonalną reakcję na frustracje oraz zagrożenia dla ego, ma charakter impulsywny, niekontrolowany i następuje w wyniku silnego rozbudzenia emocjonalnego, które najczęściej powstaje w sytuacjach bliskich lub intymnych związków z ofiarą. Należy zauważyć, że niektóre przestępstwa można ogólnie zaliczyć do mających mniejszy lub większy ładunek instrumentalności (np. gwałt jest bardziej instrumentalny niż zabójstwo, ponieważ co do zasady celem jest zaspokojenie popędu seksualnego sprawcy), jednak rozróżnienia mogą dotyczyć również konkretnych przypadków (z dwóch zabójstw jedno może mieć bardziej instrumentalny charakter niż drugie).

Opirając się na powyższych założeniach teoretycznych można dokonywać badań empirycznych na podstawie analizy statystycznej informacji o ujawnionych przestępstwach, których sprawcy zostali już ustalen, a następnie wyniki takie wykorzystywać przy budowaniu profili sprawców w sprawach niewyjaśnionych w celu przybliżonego wskazania obszaru, na którym powinny koncentrować się poszukiwania sprawcy.

Powyższe założenia teoretyczne prowadzą m.in. do stawiania hipotez, zgodnie z którymi w przypadku przestępstw zgwałcenia, sprawca będzie pokonywał dłuższy dystans, niż w przypadku zabójstw, ponieważ co do zasady zabójstwa mają zdecydowanie częściej charakter ekspresyjny niż instrumentalny. Zakłada się, że w przypadku zabójstw instrumentalnych dystans pokonywany przez sprawcę do miejsca czynu będzie dłuższy niż w przypadku zabójstw ekspresyjnych. W przypadku przestępstw, na instrumentalny charakter czynu wskazuje m.in. kradzież przedmiotów z miejsca zdarzenia, ślady plądrowania miejsca zdarzenia, podobnie jak duszenie ofiary. Ponadto w przypadku zabójstw, istotnym czynnikiem również w zakresie geoprofilowania jest zachowanie sprawcy względem ciała ofiary. Jeśli ciało może być w sposób łatwy połączone, skojarzone z osobą sprawcy, przyjmuje się, że istnieje wtedy większe prawdopodobieństwo, że może sprawca będzie próbował ukryć albo przynajmniej przenieść w inne miejsce ciało ofiary. W takich przypadkach jest bardziej prawdopodobne, że dystans, który przebył sprawca do miejsca czynu, był krótszy niż w przypadkach, gdy sprawca nie był znany ofierze. Rozumowanie to jest oparte na założeniu, że każda osoba najlepiej zna osoby mieszkające w jej najbliższym otoczeniu, a zatem usuwanie czy ukrywanie ciała może być kojarzone ze sprawcą znajdującym ofiarę, a więc pochodzącym z jej najbliższego otoczenia.²³

Założenia te zostały zweryfikowane pozytywnie, a przeprowadzone badania wydają się wskazywać nie tylko na potwierdzenie o założeniu malejącego prawdopodobieństwa popełnienia przestępstwa wraz ze wzrostem odległości od bazy

²³ P. Santtila, M. Laukkanen, A Zappalà, *Crime Behaviours and Distance Travelled in Homicides and rapes*, Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling, Nr 4/2007, s. 3.

sprawcy, ale również założenia dotyczące różnic w zakresie przestrzennego rozkładu miejsc czynów o charakterze instrumentalnym oraz czynów motywowanych agresją ekspresyjną; oznacza to, że co do zasady sprawcy czynów ekspresyjnych popełniają czyny w bliższej odległości od miejsca, z którym są stale lub silnie związani.²⁴

Ponadto w przypadku przestępstw zgwałcenia, dla celów geoprofilowania, wyróżnia się hipotetycznie dwa typy sprawców:

- 1) dopuszczających się tego czynu pod wpływem nagłego impulsu, którzy nie podejmują specjalnych starań lub wysiłków w celu znalezienia potencjalnej ofiary i decydują się na czyn pod wpływem sprzyjających okoliczności; sprawcy tacy z reguły popełniają czyn niedaleko od miejsca, z którym są silnie lub trwale związani,
- 2) sprawcy pokonujący stosunkowo znaczne odległości, którzy poszukują potencjalnej ofiary, często odpowiadającej preferencjom lub wyobrażeniom, sprawcy ci często używają samochodu lub innych środków komunikacji w celu poszukiwania potencjalnych ofiar.²⁵

Teoria koła

Teoria koła (*circle theory*) została wywiedziona z badań empirycznych²⁶ i wyróżnia dwa typy sprawców:

- 1) marudera (*maruder*), który popełnia czyny w miejscach położonych we wszystkich kierunkach wokół swojej bazy (miejsca, z którymi jest silnie lub stale związany), a zatem obszar, na którym popełniane są przestępstwa zawiera w sobie obszar bezpośredniego otoczenia miejsca zamieszkania sprawcy,
- 2) podróżnika (*commuter*), który popełnia czyny w pewnym obszarze oddalonym od swojej bazy, a zatem musi on pokonać zawsze pewien dystans do obszaru obejmującego miejsca czynów, w jego przypadku obszar, na którym popełnia przestępstwa, nie pokrywa się z bezpośrednim otoczeniem miejsca zamieszkania sprawcy.

Należy jednak odnotować, że w niektórych badaniach nie została potwierdzona koncepcja podróżnika, np. D. Canter i P. Larkin w przypadku 45 napaści na tle seksualnym nie znaleźli potwierdzenia dla teorii podróżnika, a w 41 przypadkach miejsce zamieszkania sprawcy znajdowało się w okręgu obejmującym miejsca

²⁴ P. Santtila, M. Laukkanen, A Zappalą, *Crime Behaviours and Distance Travelled in Homicides and rapes*, Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling, Nr 4/2007, s. 12-13.

²⁵ M.L. Lalumiere, L.J. Chalmers, V.L. Quinsey, M.C. Seto, *A test of the mate deprivation hypothesis of sexual coercion*, Ethology and Sociobiology, Nr. 17, 1996, s. 299-318.

²⁶ Por. D. Canter, P. Larkin, *The Environmental Range of Serial Rapists*, Journal of Environmental Psychology, Nr 13, 1993, s. 63-69.

popęlnienia wszystkich czynów przez danego sprawcę.²⁷ Wyniki te oznaczają, że hipoteza sprawcy typu maruder, jako sprawcy tego rodzaju przestępstw znalazła w przypadku tych badań potwierdzenie.²⁸

W związku z wyróżnieniem obu typów przestępstwa, w zakresie geoprofilowania pojawia się szereg problemów. Po pierwsze, trudne jest wskazanie kryteriów, czy w danym rozważanym przypadku ma się do czynienia z maruderem, czy z podróżnikiem, jeśli nie jest znana baza przestępcy, a znane są jedynie miejsca popełnienia czynów, co jest zdecydowanie najczęstszą sytuacją spotykaną przy używaniu profilowania jako narzędzia wspomagającego prowadzone dochodzenie lub śledztwo. Po drugie, nie można wykluczyć odstępstw od dwóch modelowych sytuacji, które zostały wyróżnione w teorii koła, w szczególności dany sprawca może wiele podróżować np. w związku z wykonywanym zawodem lub zainteresowaniami albo może przebywać w niektórych rejonach częściej niż w innych. Po trzecie, miejsce bazowe nie leży zazwyczaj w centrum koła obejmującego swoją powierzchnią miejsca wszystkich popełnionych przestępstw, co w wielu przypadkach ma miejsce wtedy, gdy teren jest wysoce zurbanizowany. Po czwarte, nie można wykluczyć, że dany sprawca wraz ze wzrostem zaufania do samego siebie lub pod wpływem zebranych doświadczeń będzie zmieniał swoje zachowania i podejmował dalsze podróże do nowych obszarów popełniania przestępstw albo też będzie bardziej ośmielony do dokonywania przestępstw w najbliższej okolicy od swojej bazy. Po piąte, model okręgu, w którym popełniane są przestępstwa, jest pewnym uproszczeniem, w wielu przypadkach w profilowaniu lepsze rezultaty daje zastosowanie modeli opartych na elipsach lub sektorach, co dotyczy w szczególności obszarów miejskich obejmujących przedmieścia oraz dzielnice o zróżnicowanym charakterze.

Ograniczenia

Geoprofilowanie jest jedną z metod z zakresu profilowania kryminalistycznego, jednak z uwagi na to, że opiera się jedynie na analizie przestrzennego rozkładu miejsc popełniania przestępstw, nie jest wystarczająca dla stworzenia pełnego profilu psychologicznego. Przy profilowaniu geograficznym nie mogą być pomijane inne czynniki, w szczególności takie jak analiza zachowań sprawcy na miejscu zdarzenia oraz pełen portret psychologiczny, z uwagi na konieczność prawidłowego rozróżnienia pomiędzy dwoma lub więcej przestępcami działającymi na tym samym terytorium.

Ograniczenia geoprofilowania wynikają wprost z przyjętych założeń.²⁹

²⁷ D. Canter, P. Larkin, *The Environmental Range of Serial Rapists*, Journal of Environmental Psychology, Nr 13, 1993, s. 67.

²⁸ B.E. Turvey, *Criminal profiling*, Oxford 2008, s. 98-99.

²⁹ Na ograniczenia geoprofilowania wskazuje w szczególności B.E. Turvey (por. B.E. Turvey, *Criminal profiling*, Oxford 2008, s. 99).

Geoprofilowanie pozwala na wskazanie, z pewną dozą prawdopodobieństwa, że sprawca określonych czynów powinien mieć swoją bazę (czyli miejsce, z którym jest związany) na danym obszarze, co pozwala na skoncentrowanie na nim poszukiwań. Jednak nie pozwala na wyeliminowanie pozostałych obszarów, ponieważ: po pierwsze - metody geoprofilowania bazują na niepełnych danych statystycznych, obejmujących jedynie niewielką część rozwiązanych wcześniej przypadków (poza tym liczba czynów przypadających na jednego sprawcę jest relatywnie niewielka, a poza tym nie wszystkie z nich mogły zostać prawidłowo przypisane sprawcom, przy tym także pewna liczba czynów pozostaje w ogóle niewykryta), po drugie – samo doświadczenie życiowe jak też intuicja nie pozwalają na przyjęcie założeń, że każdy sprawca będzie działał jedynie na swoim terytorium, a jego działania będą pozbawione odstępstw od standardowych i przewidywalnych zachowań.

Mimo tych ograniczeń w profilowaniu do określenia przybliżonej lokalizacji miejsca, z którym związany jest sprawca, wykorzystuje się założenie zmienności prawdopodobieństwa popełnienia przestępstwa w funkcji odległości od tego miejsca. W tym celu konieczne jest oparcie się na dostępnych danych statystycznych, które dotyczą rozwiązanych wcześniej przypadków.

Jedną z metod polega – z wykorzystaniem programu Crimestat – na określaniu statystycznego prawdopodobieństwa oddalenia potencjalnej bazy sprawcy od miejsca każdego ze zdarzeń w kierunku 360° wokół każdego z miejsc zdarzeń, a następnie na wykonywaniu przestrzennego modelowania (interpolacji uzyskanych wyników) w odniesieniu do mapy konkretnego obszaru. Możliwe jest wykorzystywanie takiej metody zarówno w przypadkach analizy serii zdarzeń³⁰, jak i do analizy pojedynczych przypadków – wtedy jednak możliwe jest jedynie oszacowanie dystansu oddalenia potencjalnej bazy bez wskazania kierunku, w którym należy jej poszukiwać.³¹ Należy również wspomnieć o programach wspomagających analizy z zakresu geoprofilowania, opracowanych w Centre for Investigative Psychology, kierowanym przez D. Cantera: Dragnet³² i LiFA200.³³

³⁰ M. Laukkanen, P. Santtila, *Predicting the home location of a serial commercial robber*. Forensic Science International Nr 157, 71-82.

³¹ P. Santtila, M. Laukkanen, A Zappalà, *Crime Behaviours and Distance Travelled in Homicides and Rapes*, Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling Nr 4/2007, s. 2.

³² http://www.i-psy.com/publications/publications_dragnet.php

³³ http://www.i-psy.com/publications/publications_lifa2000.php

Podsumowanie

Geoprofilowanie, podobnie jak i inne rodzaje profilowania kryminalistycznego, jest jednym z narzędzi śledczych, które pozwala na wybraniu priorytetowych obszarów poszukiwań sprawcy. W praktyce należy odróżnić geoprofilowanie rozumiane jako metodę polegającą na opracowaniu *ex post* danych odnoszących się do już wykrytych przestępstw od samego procesu psychoprofilowania, gdzie z rozlokowania miejsc popełnienia czynów wnioskuje się z pewnym prawdopodobieństwem o obszarze, na którym powinny koncentrować się poszukiwania sprawcy. Konieczne jest w każdym przypadku uwzględnianie dodatkowych cech, takich jak rodzaj i charakter czynu (np. czy są to napady na tle seksualnym, czy były zaplanowane czy spontaniczne, jaki był stopień zacierania śladów). Dopiero uwzględnienie danych tego rodzaju może uczynić z geoprofilowania narzędzie skutecznie wskazujące rejon najbardziej prawdopodobnej bazy sprawcy. Bowiem mimo ograniczeń tych metod, badania wskazują, że dystans, koszty i czas podróży, pieniądze, wysiłek, znajomość terenu, wpływ bezpośredniego otoczenia domu oraz ryzyko wykrycia wpływają na decyzje przestępcy o wyborze miejsca do popełnienia planowanego czynu. Wybór ten (o ile oczywiście czyn nie ma charakteru spontanicznego) jest determinowany przez:

- 1) proces kognitywny sprawcy,
- 2) nakłady ponoszone na przemieszczanie się,
- 3) okoliczności takie jak sposobność do popełnienia czynu, a także atrakcyjność celu.

Uwzględnienie tych czynników uzasadnia stosowanie metod opartych na geoprofilowaniu.³⁴

LITERATURA

1. Brantingham P.J., Brantingham P.L. (red.), *Environmental Criminology*, London 1981.
2. Canter D., Hammond L., *A Comparison of the Efficacy of Different Decay Functions in Geographical Profiling for a Sample of US Serial Killers*, Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling, Nr 3/2006.
3. Canter D., Coffey T., Huntley M., Missen C., *Predicting Serial Killers Home Base Using a Decision Support System*. Journal of Quantitative Psychology, vol. 16, Nr 4/2000.
4. Canter D., Larkin P., *The Environmental Range of Serial Rapists*, Journal of Environmental Psychology, Nr 13/1993.

³⁴ D. Canter, L. Hammond, *A Comparison of the Efficacy of Different Decay Functions in Geographical Profiling for a Sample of US Serial Killers*, Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling, Nr 3/2006, s. 101.

5. Canter D.V., Gregory A., *Identifying the Residential Location of Rapists*. Journal of the Forensic Science Society, Nr 34/1994.
6. Fink G., *Einsbruchstorte vornehmlich an einfallstrassen?* Kriminalistik, 1969, s. 358-360.
7. Godwin M. and Canter D., *Encounter and Death: The Spatial Behaviour of U.S. Serial Killers*. Policing: International Journal of Police Strategy and Management, vol. 20. 1997.
8. Golledge R.G., *Analytical Behavioural Geography*, London 1987.
9. Gołębiowski J., *Profilowanie kryminalne*, Warszawa 2008.
10. Kent J., Leitner M., *Efficacy of Standard Deviatonal Ellipses in the Application of Criminal Geographic Profiling*, Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling, Nr 4/2007.
11. Kind S.S., *Navigational Ideas and the Yorkshire Ripper Investigation*, Journal of Navigation, Nr 3(40) 1987.
12. Kocsis, R.N., Irwin, H.J., *An Analysis of Spatial Patterns in Serial Rape, Arson, and Burglary: The Utility of the Circle Theory of Environmental Range for Psychological Profiling*, Psychiatry, Psychology and Law, Nr 4/1997.
13. Rengert G., Wasilchick, J., *Suburban Burglary*, London 1985.
14. Rhodes W.M., Conly C., *Crime and Mobility: An Empirical Study* [w:] Brantingham P.J., Brantingham P.L. (red.). *Environmental Criminology*, London 1981.
15. Rossmo D.K., *Place, Space, and Police Investigations: Hunting Serial Violent Criminals* [w:] Eck J.E.; Weisburd D. (red.), *Crime and Place*, New York 1995.
16. Santtila P., Laukkanen M., Zappalà A., *Crime Behaviours and Distance Travelled in Homicides and rapes*, Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling, Nr 4/2007.
17. Turner S., *Delinquency and Distance* [w:] Wolfgang M.E. and Sellin T. (red.), *Delinquency: Selected Studies*. John Wiley, New York 1969.
18. Turvey B.H., *Criminal profiling*, Oxford 2008.
19. Warren J., Reboussin R., Hazelwood R.R., *The Geographic and Temporal Sequencing of Serial Rape*. Final Report submitted to the National Institute of Justice, Washington D.C., 1995.